

Františkovo slovo

č.233

Papež k evangelizátorům: I ďábel ví, že Bůh existuje

Papež ke karmelitánům: Buďte vnímaví k temným nocím lidstva

Nejsme inspektoři životů druhých, nýbrž zastánci dobra všech

Zajišťovat se nikoli světským úspěchem, nýbrž životem věčným

Poctivost, odvaha a odpovědnost, vzkazuje papež na klimatický summit

Kristus je s to zvítězit v nás, kázal papež při mši v Komunitě Nové horizonty

Kardinál Sarah: V jádru krizí západní společnosti je tekutý ateismus

Kardinál Sarah: V jádru krizí západní společnosti je tekutý ateismus

O Skutcích apoštolů - »plný Ducha svatého« (Sk 7,55)

Duchovní vlačností transformujeme život na pohřebiště

Papež: Technologický pokrok nehledající obecné dobro směřuje k barbarské regresi

výtah hlavních myšlenek z promluv papeže Františka a zpráv z Vatikánu. Plné znění naleznete na stránkách Radio Vaticana.

Papež k evangelizátorům: I ďábel ví, že Bůh existuje

Vatikán. Zkušenost učedníků na cestě do Emaus jako příklad probuzení víry předložil papež František účastníkům mezinárodního setkání akademických center a evangelizačních škol. Ptáme se, jak rozžehnout touhu po setkání s Bohem v našich současnicích. Ve skutečnosti jim Bůh již stojí nablízku, oni ho však nedokáží rozpoznat, řekl papež František při audienci pro tři sta účastníků semináře, pořádaného Papežskou radou pro novou evangelizaci.

Na Západě prožívají lidé často krizi ve vztahu k církvi. Někteří mají dojem, že nerozumí jejich potřebám. Pro jedny je příliš slabá ve srovnání se světem, pro jiné naopak příliš mocná v porovnání s chudobou v některých částech světa. Hlavním problémem však je vnitřní zesvětštění, zdůraznil František:

„Řekl bych, že obavy jsou na místě, avšak především je třeba se obávat, pokud vnímáme, že se církev zesvětštuje, že se řídí kritérii úspěchu diktovanými světem a zapomíná, že důvodem její existence není hlásání sebe, nýbrž Ježíše. Církev, která se stará o obhajobu svého dobrého jména, církev, která má potíže vzdát se toho, co není zásadní, nepocituje už horlivost pro vnášení evangelia do dnešní doby. A nakonec se stává spíše pěkným muzejním depozitářem, než prostým a svátečním Pánovým domem.“

Mnoho bratří a sester je dnes pohlcováno frenetickým vírem moderní doby s jejími technickými vymoženostmi, které však nedokáží zahojit hluboké rány. Chybí stabilní práce, vnější blahobyt umrtvuje ducha a vzdaluje člověka od odvážných rozhodnutí, analyzoval papež situaci, do níž dnes máme vnášet evangelium:

„Kolik lidí vedle vás žije v běhu, zotročení tím, co by mělo sloužit k jejich prospěchu, a zapomíná na skutečnou chuť života: na krásu početné a velkorysé rodiny, která naplňuje dny a noci, avšak rozšiřuje srdce; na světlo v dětských očích, které nemůže dát žádný smartphone; na radost z prostých věcí, na pokoj, který dává modlitba. To, o co nás často žádají naši bratři a sestry, ačkoli možná nedokáží položit otázku, odpovídá nejlubším potřebám: milovat a být milováni, být přijati takoví, jací jsme, nalézt pokoj srdce a radost, jež je trvalejší než zábava.“

Papež povzbuzoval evangelizátory, aby se stali lidem naší doby průvodci na cestě. Nemůžeme mít vždy hotové odpovědi, ale můžeme sdílet „slova života“. Nesnažte se být proselyti, nechávejte prostor tvůrčí síle Ducha, který osvobozuje srdce z otroctví, která ho utiskují, a obnovuje ho.

„Předávat Boha tedy neznamená mluvit o Bohu, není to dokazování jeho existence. I ďábel ví, že Bůh existuje! Hlásat Pána znamená svědčit o radosti z toho, že ho znám, pomáhat v prožívání krásy ze setkání s ním. Bůh není odpovědí na intelektuální zvědavost nebo na úsilí vůle, nýbrž je zkušeností lásky, povoláním stát se příběhem lásky. Protože – a to platí především pro nás – kdo jednou potká živého Boha, musí jej hledat stále znovu. Boží tajemství se nikdy nevyčerpává, je nesmírné jako jeho láska.“

Život z víry není komplikovanou konstrukcí poskládanou z mnoha kamenů, nýbrž stále novým objevováním základního jádra, jímž je krása zachraňující Boží lásky, která se projevila v Ježíši Kristu. Křesťanský život se obnovuje vždy znovu tímto prvotním hlásáním, pokračoval František.

„Chtěl bych zdůraznit, že když mluvíme o „prvotním“ hlásání, neznamená to, že je na počátku a posléze se na něj zapomíná nebo se nahrazuje jinými obsahy, kterého překonávají. Je prvním v kvalitativním smyslu, protože je zásadním hlásáním, tím, kterému musíme vždy znovu naslouchat různými způsoby a které musíme vždy znovu na různé způsoby hlásat v katechezi, na všech jejích etapách a ve všech okamžicích.“

Bůh dává svou moudrost chudým v duchu a těm, kdo zůstávají v jeho jménu, dodal František a povzbudil evangelizátory k pozornosti vůči potřebným, k budování mostů, trpělivosti a k dobrořečení těm, kdo nám ubližují. Takto se staneme živými znameními Lásky, kterou hlásáme – řekl papež evangelizátorům.

Papež ke karmelitánům: Bud'te vnímaví k temným nocím lidstva

Vatikán. V Konzistorním sále apoštolského paláce přijal papež František stovku účastníků generální kapituly karmelitánů, která v těchto dnech zasedá v Římě. Tématem kapituly je věrnost původnímu charismatu a Petrův nástupce se proto zastavil u tří hlavních linií karmelitánské cesty. Na prvním místě jmenoval *věrnost a kontemplaci*.

„Církev si vás váží a s myšlenkou na Karmel váže myšlenku na školu kontempace. Jak dosvědčuje bohatá duchovní tradice, vaše poslání je plodné v té míře, v němž je zakotvené v osobním vztahu k Bohu. Blahoslavený Titus Brandsma, mučedník a mystik, to vystihl takto: „Karmelitánskému řádu je vlastní, třebaže je žebravým řádem činného života a žije mezi lidmi, zachovávat ve velké úctě samotu a odloučenost od světa, právě samotu a kontemplaci totiž považuje za nejlepší část svého duchovního života.“

Citoval František holandského karmelitána, umučeného v Dachau. Zdůraznil, že na význam kontemplativního poslání řádu poukazují také konstituce z roku 1995 (č. 17), které probíhající generální kapitula reviduje. Druhou linií, k níž papež odkázal, je *doprovázení a modlitba*.

„Karmel je synonymem vnitřního života. Karmelitánští mystikové a spisovatelé pochopili, že „být v Bohu“ a „zabývat se jeho věcmi“ není vždy totéž. Když se lopotíme pro tisícero Božích věcí a nejsme přitom zakotveni v Něm (srov. Lk 10, 38-42), dříve nebo později na to doplatíme: zjistíme, že jsme o Něj cestou přišli. Svatá Maria Magdalena de Pazzi ve svých proslulých dopisech o Obnově církve (1586), píše, že „vlačnost“ se může vplížit do zasvěceného života tehdy, když se evangelijní rady stávají pouhou rutinou a láska k Ježíši není již více v centru života. Podobně se do něj může vloudit také světskost, která je nejnebezpečnějším pokušením pro církev, a zejména pro nás, lidi církve. Víím, že toto pokušení se dostalo také mezi vás a způsobilo vážné škody. Modlil jsem se a modlím se za to, aby vám Pán pomohl.“

Právě generální kapitula je příležitostí k načerpání síly Ducha Svatého pro boj s těmito nástrahami, dodal František. Sv. Jan od Kříže vybízí k sestupování do nejhlubšího nitra, kde přebývá Bůh (*Živý planem lásky B, 1,11-12*). Eliáš přichází z „pustiny“ pln Ducha, s autoritou toho, kdo v tichosti naslouchal jemnému Božímu hlasu (srov. *1Kr 19, 12*), povzbuzoval papež karmelitány. Právě život v Boží blízkosti je tím, po čem dnešní svět žízní:

„Náš svět má žízeň po Bohu a vy karmelitáni, učitelé modlitby, můžete mnohým pomáhat k vyjítí z hluku, spěchu a duchovní vyprahlosti. Nejde přirozeně o to, abyste lidi učili hromadění modliteb; uče je, aby byli muži a ženami víry, Božími přáteli, kteří dokáží kráčet cestami ducha.“

Obnova komunit a služeb se rodí z ticha a modlitby, pokračoval papež a povzbudil karmelitány k důvěře v Pána, s nímž „dokáží překonat stagnaci i pokušení redukovat řeholní společenství na pracovní skupiny, které nakonec rozředí základy řeholního života.“ Krása řeholního života je nosná sama v sobě a plodí vnitřní pokoj, dodal František. Poslední linii svých doporučení označil slovy *láskyplnost a slitovost*.

„Kontemplativní člověk má slitovné srdce. Když se láska oslabí, všechno ztrácí chuť. Starostlivá a kreativní láska je balzámem pro ty, kdo jsou unavení a vyčerpaní, pro ty, kdo trpí opuštěností, Božím mlčením, prázdnotou duše, zlomenou láskou. Pokud kolem vás nebudou nemocní a hladoví, opuštění a pohrdaní – maličci, o nichž mluví vaše mendikantská tradice – není to tím, že by vůbec nebyli, nýbrž jednoduše proto, že je nevidíme.“

„Kdo miluje Boha musí ho hledat v chudých,“ připomněl papež slovy blahoslaveného Angela Paoliho, od jehož smrti zanedlouhou uběhne 300 let. Právě láskyplný pohled na bližního chrání kontemplativního člověka od „pseudomystiky“, „sváteční solidarity“ a pokušení vzdalovat se ranám Kristova těla, viditelným také dnes na ponižovaných a zotročovaných bratřích. Dodal papež František a vybídl karmelitány, aby byli stále vnímavější k „temným nocím a dramatům lidstva“.

Epizoda, kterou jsme vyslechli (Lk 19,1-10), se stala v Jerichu, slavném městě, které bylo zničeno za časů Jozua a podle Bible už nemělo být obnoveno (srov. Joz 6). Mělo být „zapomenutým městem“. Avšak evangelium praví, že Ježíš »procházel Jerichem« (Lk 19,1). A v tomto městě, které leží pod úrovní moře, neváhá dosáhnout toho nejnižšího místa, které reprezentuje Zacheus. Byl to celník, ba »představený celníků«, což byli židé nenávidění lidem, protože vybírali daně pro Římskou říši. Byl »velmi bohatý« (v.2), a snadno si lze domyslet, jak toho dosáhnul: na úkor svých spoluobčanů a jejich sdíráním. V jejich očích byl Zacheus ten nejhorší, nezachranitelný. Nikoli však u Ježíše, který právě jeho oslovuje jménem Zacheus, což znamená „*Bůh pamatuje*“. V zapomenutém městě se Bůh rozpomněl na největšího hříšníka.

Pán především *pamatuje* na nás. Nezapomíná na nás, neztrácí nás z dohledu i přes zábrany, kterými se od Něho můžeme vzdálit. Zábrany, které v případě Zachea nechyběly, totiž jeho postava, nízká fyzicky i mravně, ale také jeho stud, který jej přiměl hledět na Ježíše ze stromu zpoza větví, přičemž asi doufal, že nebude viděn. A potom vnější kritiky: ve městě kvůli tomuto setkání »všichni reptali«, ale myslím, že v Albanu se také reptá... Omezení, hříchy, zahanbení, řeči a přesudky – žádné zábrany nedají Ježíšovi zapomenout na podstatu, totiž na člověka hodného lásky a spásy.

Co nám toto evangelium říká v den výročí vaší katedrály? Že každý kostel a církev existuje, aby oživovala srdce lidí vzpomínkou, že je má Bůh rád. Existuje, aby každému i tomu nejvzdálenějšímu říkala: „Jsi milován a povolán v Ježíšově jménu; Bůh na tebe nezapomíná, ležíš mu na srdci.“ Drazí bratři a sestry, nebojte se jako Ježíš „procházet“ svým městem, jít k tomu, kdo je nejvíce zapomenut, skrývá se za větvemi zahanbení, strachu či samoty, abyste mu řekli: „Bůh na tebe pamatuje.“

Chtěl bych zdůraznit druhý Ježíšův čin. Kromě toho, že pamatuje a poznává Zachea, také *předjímá*. Vidíme to na hře pohledů mezi Ním a Zacheem, který »by rád uviděl Ježíše, jak vypadá« (v.3). Zajímavé je, že Zacheus se nesnažil jen *spatřit Ježíše*, nýbrž vidět, *jak vypadal*, to znamená pochopit, o jakého jde učitele a čím se vyznačuje. Objeví to nikoli tím, že spatří Ježíše, nýbrž tím, že Ježíš spatří jeho. Zatímco se totiž Zacheus snaží Jej zahlédnout, spatří ho Ježíš jako první. Dříve než Zacheus promluví, je osloven Ježíšem; dříve než k sobě Ježíše pozve, vstoupí Ježíš k němu. To je tedy Ježíš: Ten který nás první vidí, Ten který nás má první rád a Ten který nás první přijímá. Když objevíme, že Jeho láska nás předchází a dosahuje nás jako první, život se mění. Drahý bratře, drahá sestro, jestli jako Zacheus hledáš smysl života, nenacházíš ho a zahazuješ se s „náhražkami lásky“ jako jsou bohatství, kariéra, rozkoš a závislost, nechej se spatřit Ježíšem. Jedině s Ježíšem zjistíš, že jsi ustavičně milován, a objevíš život. Pocítíš v sobě nezlomnou Boží laskavost, která dojme a pohne srdcem. Tak tomu bylo u Zachea, a tak je tomu u každého z nás, když objevíme toto Ježíšovo „*prvenství*.“ Ježíš je první, kdo nás předchází a spatřuje, promlouvá k nám a čeká nás.

Jako církev se ptejme, zda k nám Ježíš přichází *první*, zda je první On anebo náš program, zda je první On nebo naše struktury? Každá konverze se rodí ze závdavku smilování, z Boží laskavosti, která uchvacuje srdce. Pokud všechno, co děláme, nevychází z Ježíšova slitovného pohledu, hrozí nám, že *víru zesvětšíme*, zkomplikujeme a zahltíme podružnostmi: kulturními argumenty, výkonostními náhledy, politickými koncepty, stranickými názory... Opomíjí se však to podstatné, prostota víry a to, co *přichází dříve* než všechno, totiž živé setkání s Božím milosrdenstvím. Pokud to není jádrem, počátkem a cílem veškerých našich činností, hrozí nám, že budeme držet Boha „mimo“ církev, která je Jeho domem. Dnes jsme zváni nechat se zahrnout Božím milosrdenstvím.

K zachování onoho *Božího prvenství* nám poslouží příklad Zachea, jenž byl nejprve spatřen Ježíšem, protože vylezl na fíkovník. Tento čin vyžadoval odvahu, odhodlání a fantazii. Nemnoho dospělých leze na stromy; to dělají děti. Zacheus překonal stud a v jistém smyslu se stal dítětem. Je pro nás důležité, abychom se stávali opět jednoduchými, otevřenými. K zachování Božího „*prvenství*“ netřeba být komplikovanými křesťany, kteří vypracovávají tisíce teorie a rozptylují se hledáním odpovědí na internetu, ale máme být jako děti. Ony si nevystačí sami. Potřebujeme demaskovat svoji soběstačnost, přemoci svoji uzavřenost, stát se v nitru opět maličkými, jednoduchými a nadšenými, prahnout po Bohu a mít lásku k bližnímu.

Chtěl bych zdůraznit poslední Ježíšův čin, který *umožňuje vnímat domov*. Říká Zacheovi: »Dnes musím zůstat v tvém domě« (v. 5). V tvém domě. Zacheus, který se ve svém městě považoval za cizince, vstupuje do svého domu jako milovaný. A jako Ježíšem milovaný znovu objevuje svoje sousedy a říká: »Polovici svého majetku, Pane, dám chudým, a jestli jsem někoho o něco ošidil, nahradím mu to čtyřnásobně« (v.8). Mojžíšův Zákon žádal, aby restituce byla navýšena o pětinu (srov. Lv 5,24),

Zacheus dává čtyřikrát tolik. Jde nad Zákon, protože našel lásku. Pocítil, že je doma, a otevřel dveře bližnímu.

Jak by bylo krásné, kdyby naši sousedé a známí vnímali církev jako svůj domov! Stává se bohužel, že naše komunity jsou pro mnohé cizí a málokoho přitahují. Někdy i my podléháme pokušení vytvářet uzavřené kruhy, intimní prostory vyvolených. Existuje však spousta bratrů a sester, jimž se stýská po domově a nemají odvahu se přiblížit; a možná ani nepocítili, že jsou přijímáni. Možná se setkali s knězem, který se k nim choval špatně, vyhnal je pryč nebo si chtěl dát zaplatit za udělování svátostí, a tak odešli. Pán si přeje, aby Jeho církev byla *domovem domovů*, pohostinným stanem, kde každý člověk, putující životem, potká Toho, který přišel přebývat mezi nás (srov. Jan 1,14).

Bratři a sestry, kéž je církev místem, kde se na druhé nikdy nehledí shora dolů, nýbrž zdola nahoru jako Ježíš na Zachea. Pamatujte, že jediná situace, kdy je dovoleno shlížet na někoho dolů, je ta, kdy se mu poskytuje pomoc, aby povstal. Jinak nikoli. Nikdy se nedívejme na lidi jako soudci, nýbrž vždycky jako bratři. Nejsme inspektoři životů druhých, nýbrž zastánci dobra všech. A abychom byli zastánci dobra všech, hlídáme svůj jazyk a nepomlouváme. Občas mi někdo řekne, že když vidí nějakou špatnost, nemůže se ubránit tomu, aby kritizoval. Navrhuji tedy jeden dobrý lék, totiž – kromě modlitby – je účinné kousnout se do jazyka, takže opuchne a nebudeš moci mluvit.

»Syn člověka – končí evangelium – přišel hledat a zachránit, co zahynulo« (Lk 19,10). Vyhýbáme-li se tomu, kdo nám připadá zahynulý, nejsme Ježíšovi. Prosme o milost jít vstříc každému jako bratrovi a v nikom nevidět nepřítele. A bylo-li nám ublíženo, oplácejme dobrem. Ježíšovi učedníci nejsou otroci minulých příkoří, nýbrž Bohem rozhršení, kteří jednají jako Zacheus a přemýšlejí jenom o dobru, které mohou prokázat. Dávejme bezplatně, milujme chudé a ty, kdo nám nemohou ničím oplatit, a budeme bohatí před Bohem.

Drazí bratři a sestry, přeji vám, aby vaše katedrála jako každý kostel byla místem, kde každý vnímá, že na něho Pán pamatuje, je předcházen Jeho milosrdenstvím a přijat domů. Tak ať se v církvi uskutečňuje to nejkrásnější, totiž radost z toho, že do života vstoupila spása (srov. Lk 19,9).

Angelus

22.9.2019

Zajišťovat se nikoli světským úspěchem, nýbrž životem věčným

Drazí bratři a sestry, dobrý den!

Podobenství, jež podává evangelium této neděle (srov. Lk 16,1-13), má jako hlavní postavu chytrého a nepoctivého správce obviněného, že zpronevřuje majetek bohatého zaměstnavatele, který ho chce propustit. Za této nesnadné situace nesvaluje vinu na jiného, neospravedlňuje se, ani neklesá na mysli, a aby si zajistil klidnou budoucnost, najde východisko z nouze. Nejprve reaguje přímým uznáním svých omezení: »Kopat nemohu, žebrat se stydím« (v.3); potom vychytralým počínáním okrade naposled svého zaměstnavatele. Zavolá si jeho dlužníky a snižuje jejich dluhy vůči svému zaměstnavateli, aby si z nich učinil přátele, kteří by mu to potom oplatili. Znamená to dělat si přátele korupcí, obdržet přízeň korupcí, jak je to bohužel dnes obvyklé.

Ježíš podává tento příklad zajisté ne proto, aby vybízel k nepoctivosti, nýbrž k prozíravosti. Podtrhuje totiž, že »Pán pochválil nepoctivého správce, že jednal prozíravě« (v.8), to znamená smíšením inteligence a chytrosti, jež umožní překonat obtížné momenty. Výkladovým klíčem tohoto příběhu je Ježíšova pobídka, kterou podobenství končí: »Získávejte si přátele z nespravedlivého mamonu, abyste – až ho nebude – byli přijati do příbytků věčných« (v.9). Vypadá to poněkud zmateně, ale není. „Nespravedlivý mamon“ jsou peníze – nazývané rovněž „děblový výkaly“ – i majetek všeobecně.

Bohatství může podněcovat ke stavění zdí, k rozdělování a diskriminaci. Ježíš však své učedníky vybízí, aby se vydali opačným směrem: »Získávejte si přátele z nespravedlivého bohatství«. Nabádá je, aby proměnili majetek a bohatství na vztahy, protože lidé mají větší hodnotu než věci a jsou cennější než vlastněné bohatství. V životě totiž přináší plody nikoli ten, kdo má velké bohatství, nýbrž ten, kdo vytváří a udržuje hodně vztahů, pout a přátelství pomocí rozmanitého „majetku“ čili různých darů darovaných Bohem. Ježíš ukazuje také poslední účel své pobídky: »Získávejte si přátele z nespravedlivého bohatství, abyste byli přijati [řecky doslova: aby vás přijali] do příbytků věčných«.

V ráji, pokud dokážeme toto bohatství proměnit na nástroje bratrství a solidarity, nás přijme nejenom Bůh, ale také ti, se kterými jsme se rozdělili dobrým spravováním toho, co nám vložil do rukou Pán.

Bratři a sestry, toto evangelium v nás rozeznává otázku, kterou si položil nepoctivý správce, propuštěný zaměstnavatelem: »Co si počnu?« (v.3). Tváří v tvář našim nedostatkům a selháním nás Ježíš ujišťuje, že stále máme čas ozdravit dobrem spáchané zlo. Kdo někomu přivodil slzy, ať někoho potěší; kdo nedovoleně bral, ať daruje tomu, kdo je v nouzi. Budeme-li si takto počínat, pochválí nás Pán, že jsme jednali »prozíravě«, tedy moudře jako ten, kdo se považuje za Božího syna a dává se všanc pro Boží království.

Nejsvětější Panna ať nám pomáhá být prozíravými v zajišťování se nikoli světským úspěchem, nýbrž životem věčným, aby ti, kterým jsme pomohli v jejich nouzi, mohli ve chvíli posledního soudu dosvědčit, že jsme v nich objevili Pána a sloužili Mu.

23.9.2019

Poctivost, odvaha a odpovědnost, vzkazuje papež na klimatický summit

Vatikán/OSN. V newyorském sídle OSN dnes začal **summit o klimatu**, jemuž předcházela mládežnický summit pro stovku mladých delegátů z celého světa. Papež František účastníky konference pozdravil prostřednictvím videoposelství, ve kterém upozornil na trojici mravních hodnot: poctivost, odpovědnost a odvahu.

„V pařížské dohodě z 12. prosince 2015 si mezinárodní společenství uvědomilo naléhavost a nezbytnost kolektivní odpovědi a spolupráce při budování našeho společného domova. Čtyři roky po této historické dohodě lze nicméně zaznamenat, že závazky přijaté jednotlivými státy jsou dosud velice „tekuté“ a vzdálené stanoveným cílům.“

„Ačkoli stav není dobrý a planeta tím trpí, příležitost ke změně je dosud otevřena. Ještě máme čas a nedopusťme, aby se uzavřela. Usilujme o všestranný lidský rozvoj, abychom budoucím pokolením zaručili lepší život. Budoucnost patří jim, nikoli nám. Zatímco lidstvo postindustriální doby bude možná historicky připomínáno jako nejvíce nezodpovědné, lze si přát, aby se na lidstvo počátku 21. století mohlo vzpomínat proto, že s velkorysostí převzalo svou obrovskou zodpovědnost“ (Laudato si', 165).

„Problém klimatických změn je provázán s etickými otázkami, sociální rovností a spravedlností. Současná zanedbanost životního prostředí se váže k lidskému, etickému a společenskému úpadku, jak denně zakoušíme. Jsme tudíž povinováni úvahou nad smyslem našich spotřebních a výrobních vzorců a nad výchovnými a osvětovými procesy, abychom je sladili s lidskou důstojností. Jsme před civilizační výzvou, v níž se hraje o obecné dobro. To je jasné, stejně jako je zřejmá celá řada dostupných řešení, pokud si na osobní a společenské úrovni osvojíme životní styl ztělesňující poctivost, odvahu a odpovědnost.“

Vzkázal papež do New Yorku účastníkům summitu o změnách klimatu.

24.9.2019

Kristus je s to zvítězit v nás, kázal papež při mši v Komunitě Nové horizonty

Vatikán/Frosinone. Papež František se dnes vydal na návštěvu Komunity Nové horizonty ve městě Frosinone, asi 90 kilometrů na jih od Říma. Během mše svaté pronesl papež František následující kázání:

„První čtení z knihy Ezdráš (Ezd 6,7-8.12b.14-20) vypráví o rekonstrukci chrámu, naprosto zničeného již před desetiletími... zbyly z něho ruiny, trosky... Pán však vnuknul Nehemiášovi, aby učinil, co jsme právě slyšeli, totiž zbudovat jej znovu. Pustil se tedy do tohoto dobrodružství a mnoho let po obnově Jeruzaléma začal stavět chrám. Historie této rekonstrukce je zde: král Dareios byl této práci příznivě nakloněn a napsal místodržitelovi: »Nerušte práci na Božím domě... vydávám rozkaz... aby stavba nevázla«. A rekonstrukce tak pokračovala.

Rekonstrukce však není snadná. Tehdejší židé to dokázali, protože s nimi byl Hospodin. Jedině, je-li s námi Pán, jsme s to uskutečnit obnovu, protože zrekonstruovat něco je obtížnější než postavit od začátku. Stejně tak i pro nás je těžší dát život znovu dohromady než vychovat dítě. Je to obtížnější.

Bylo třeba změnit mentalitu, protože lidé, kteří tam žili, byli zvyklí na trosky. Říkali si, ano, jsou tu ruiny. Byli zvyklí na ruiny. Nestýskalo se jim po Božím chrámu, a pokud ano, povzdechli si: »Škoda, oni vyhráli a všechno zničili. Jdeme tedy dál...« Avšak onen svatý muž horlil pro Boží chrám a chtěl jej vybudovat znovu. Za pomoci mnohých se pustil do díla a pokračoval...

Je tu však jedna věc, kterou tento úryvek nepodává... totiž to, že některým místním obyvatelům se rekonstrukce nezdála. Byli to obchodníci s ruinami a se smrtí. Kupci, jejichž artiklem je status quo. Říkali: »Nám se to nehodí. Ponechme ty ruiny, smířme se s porážkou«. A tito lidé pak s partou kamarádů v noci bořili zdi, které byly zbudovány během dne. K čemu nakonec přistoupili ti, co stavěli? Bible praví, že měli v jedné ruce cihlu a v druhé meč, aby stavbu bránili. Stavba chrámu se hájí prací a mečem, tedy zápasem.

Rekonstrukce života je také nezaslouženou milostí. Všechno je milost, ale je třeba ji hájit prací a zápasem, aby obchodníci zmaru nepřišli učinit z tohoto života opět hromadu kamení, trosek a cihel. Často musel Boží lid kupředu a po porážce zpět; vpřed a dozadu, dopředu a vzad... dokud nepřišel Ježíš. I Jeho zdeptali a na kříži obrátili v trosky. On však Svojí mocí, Boží mocí byl navěky pro nás zrekonstruován.

To znamená, že práce našeho života, svědectví, která jsme slyšeli, svědectví obnovy je třeba hájit. Tuto práci je třeba bránit a sami to nedokážeme, musíme si nechat pomoci tím jediným Vítězem, který je s to zvítězit v nás. To je kořenem naší naděje. Jsme muži a ženami naděje, protože tento Muž byl s to zrekonstruovat Boží lid, zachránit nás. Liturgie nám praví, že Bůh ukazuje svoji moc ve stvoření, ale ještě více vykoupením, tedy v Ježíšově vítězství nad námi, protože Ježíš staví chrám, staví církve, staví naše životy. My nemůžeme zbudovat svoje životy, nemůžeme udržet chrám svého života na nohou, dobře a bez Ježíše, bez důvěry v Ježíše. On nám v tom pomáhá mocí, která je vlastní tomu, kdo dovede věci obnovit, což je těžší než je vytvořit.

Nevím, toto jsem vám chtěl říci. Když jsem dnes ráno četl obě liturgická čtení, řekl jsem si: ta se hodí na dnešek. První o rekonstrukci chrámu, obnově života nejenom našeho, ale také touhy obnovovat neustále. Náš je někdy takový. On je však s námi, hájí nás před těmi, kdo milují ruiny a chtějí nás zničit. I my máme někdy chuť k sebedestrukci, a někdy to nastává. To je normální, jsme lidé. A proto se musíme mít na pozoru: cihlu v jedné ruce a meč v druhé, tedy práci a modlitbu, důvěru ve svoje ruce a důvěru v modlitbu k Bohu - ta je mečem, který umožňuje postupovat vpřed.

Kéž nám Pán dá tuto milost, ustavičnou ochotu k obnově. Vždycky, nikdy neklesat na mysl. Budou i porážky, ale On je větší než porážky. Vždycky s důvěrou. On je mečem, který vítězí. Kéž nám Pán pomáhá chápat tyto věci srdcem."

24.9.2019

Kardinál Sarah: V jádru krizí západní společnosti je tekutý ateismus

Vatikán. Krize západní společnosti odmítající dědictví své civilizace, volání po hluboké vnitřní obnově služebníků církve, pozitivní a negativní stránky liturgické reformy, ale také aktuální otázky spojené se synodou pro Amazonii, o tom všem hovoří kardinál Robert Sarah v obsáhlém rozhovoru pro National Catholic Register.

Prefekt kongregace pro bohoslužbu a svátosti nehledá žádné zástupné viníky. Úpadek křesťanství na Západě působí sami křesťané, jejichž srdce se odklání od Boha. "Jsme to my, nešťastníci, kdo sami sebe odkřesťanšujeme," cituje kardinál Sarah slova Georgese Bernanose, napsaná před II. světovou válkou. Krize církve na Západě má počátek v zapomínání na Boha, dodává. "Pokud naším prvním měřítkem není Bůh, začíná všechno kolabovat..."

Tekutý ateismus

„Ve své poslední knize (*Le soir approche et déjà le jour baisse - Připozdívá se a den se už nachýlí*) jsem se pokusil ukázat, že kořeny všech současných krizí můžeme nalézt v tekutém ateismu. Projevuje se tak, že existenci Boží sice nepopíráme, ale v praxi žijeme tak jakoby nebyl.“ Je to jed, jehož obětí jsme všichni, podotýká kardinál Sarah. Proniká totiž do všeho, dokonce do mluvy duchovních. „Spočívá v tom, že spolu s vírou připouštíme radikálně pohanské a světské způsoby myšlení a života. A spokojujeme se s tímto nepřirozeným soužitím! Ukazuje se tak, že naše víra se stala tekutá a nekonzistentní! První reforma se proto musí odehrát v našich srdcích. Spočívá v tom, že se již více nebudeme spolčovat se lží. Víra je totiž obojí: poklad, který chceme hájit, a síla, díky níž jej hájit dokážeme.“ Zapomínání na Boha se prvním a nejzávažnějším způsobem projevuje v sekularizovaném životě kněží, míří kardinál Sarah do vlastních řad. Pokud osobní život neodráží jejich úkol, kterým je hlásání Radostné zvěsti, pak se bude praktický ateismus dále šířit v církvi a ve společnosti, dodává. Netají se také s přesvědčením, že právě odtud musí začít hluboká a radikální reforma. „Cíkev je svatá. Ale my svými hříchy a světskými zájmy bráníme, aby zazářila v této svatosti.“ Tomu však nemůže pomoci žádná strukturální reforma, dodává kardinál Sarah. „Jsem přesvědčen, že dějiny mění světcí. Struktury následují později a pouze zakotvují to, co světcí již učinili.“

Civilizovaný člověk je dědic

„Podobně jako v římské říši 4. století zažíváme, jak se moc dostává do rukou barbarů. Tentokrát však barbaři nepřicházejí zvenčí, aby napadali města. Barbaři jsou uvnitř. Jsou to ti jednotlivci, kteří odmítají svou lidskou přirozenost, kteří se stydí, že jsou omezeným stvořením, považují se za demiurgy bez otců a bez dědictví. V tom spočívá skutečné barbarství. Naopak civilizovaný člověk je hrdý a šťastný z toho, že je dědic. Přesvědčujeme své současníky, že svoboda znamená nebýt na nikom závislý. To je však tragický omyl. Západní lidé jsou přesvědčeni, že něco přijímat je v rozporu s lidskou důstojností. Avšak civilizovaný člověk je ze své podstaty dědic: dostává dějiny, náboženství, jazyk, kulturu, jméno, rodinu.“

Pokud odmítáme napojenost na tuto síť závislostí, dědictví a synovství, vykazujeme se do pouhé džungle soutěžící soběstačné ekonomie. Když člověk nepřijímá sám sebe jako dědice, odsuzuje se k peklu liberální globalizace, kde se individuální zájmy konfrontují s jediným zákonem zisku za každou cenu.

Kardinál Sarah však nepřichází pouze s pesimistickou analýzou. Prosba o světlo je obsažena již v žádosti učedníků kráčejících do Emauz, kterou cituje v názvu své knihy: „Pane, zůstaň s námi, neboť se připozdívá“ (*Lk 24,29*). „Víme, že Ježíš se nakonec ukáže. Naším prvním důvodem k naději je tedy Bůh samotný,“ pokračuje guinejský kardinál a připomíná příslib, že brány pekelné církve nepřemohou. „Vždycky v ní bude dostatek světla pro toho, kdo hledá pravdu s čistým srdcem.“ I když se tedy zdá, že všechno spěje k zániku, lze najít zářivá zrna znovuzrození. Jsou jimi například životy věrných řeholníků, kteří staví Boha každý den do středu svého života. Oázy naděje spatřuje kardinál Sarah v životných kláštrech, v katolických rodinách žijících evangelium života, jímž svět pohrdá, ale také v příkladech mnoha anonymních kněží a věřících, pro které je každodenní eucharistie středem a smyslem života. „Nesou církev, aniž o tom vědí,“ dodává.

Pozitivní přínos a rizika liturgické reformy

„Ve slavení liturgie se církev vrací ke svým zdrojům. Celým důvodem její existence je návrat k Bohu, nasměrování očí všech ke kříži. Pokud tak nečiní, staví do středu sebe sama, stává se zbytečnou. Myslím si, že ztráta orientace, pohledu upřeného ke kříži, symbolizuje základ krize v církvi,“ říká kardinál Sarah na okraj kritik liturgických reforem. Přitom, jak připomíná, koncil učí, že liturgie je „především prokazování úcty Boží velebnosti“ (srov. *Sacrosanctum concilium 33*). My jsme ji často zploštili na pouze lidskou, sebestřednou oslavu. Zpochybňovat tedy nemáme koncil, nýbrž ideologie, které se v následujících desetiletích rozmohly ve farnostech, diecézích a seminářích. Varuje proto před trivializací posvátného prostoru a slovy Romana Guardiniho upozorňuje, že Boží blízkost a důvěra v Něho musí vyvažovat vědomí Božího majestátu a bázeň před jeho svatostí.

Na druhé straně kardinál Sarah oceňuje velkou rozmanitost biblických textů k meditaci a úvodu do Písma svatého v mnoha jazycích. Úsilí o hlubší teologickou účast věřících, které považuje za nejvýznamnější součást učení koncilu, však podle něj často zůstává nepochopeno. Namísto hlubšího

uvádění věřících do velikonočního tajemství, se sklouzává k rozdělování rolí a funkcí, k aktivismu. „A konečně, liturgie je dílem Kristovým, není tedy nutné, aby celebrant připojoval své vlastní komentáře. Nejde o zavádění množství nových formulací a variací, neustálé změny modliteb, ani o bujarou liturgickou kreativitu. Centrem liturgie je *metanoia*, radikální proměna našich životů a jednání, vážně znečištěných hříchem a poznamenaných tekutým ateismem.“

Celibát a „bláznovství kříže“

Cílem synody o Amazonii je evangelizace tohoto regionu. Je to regionální synoda, a proto na ní nelze jednat o otázkách, které se týkají celé církve, jako je zrušení celibátu, pokračuje prefekt Kongregace pro liturgii a svátosti v odpovědi na debatu zaměstnávající církevní kuloáry. Necelé dva týdny před zahájením synody vyjádřil obavy, že si ji přivlastní západní představitelé, kteří chtějí prosadit své vlastní projekty. „Některým se zdá, že jsou všemocní, protože financují chudé církve. Jejich moc a jejich peníze nás nemohou zastrašit,“ zdůraznil africký kardinál. Připomněl také, že papež František se zrušením celibátu nesouhlasí. Promluvil o tom jednoznačně na tiskové konferenci při návratu z Panamy. Citoval tehdy slova Pavla VI., který říkal, že by radši obětoval svůj život než změnil zákon ohledně celibátu. Podle kardinála Saraha o zrušení celibátu usiluje bohatý západ. Celibát je totiž Kristovým křížem, vepsaným do života kněze. A současný svět nesnese pohled na „bláznovství kříže“. Prefekt Kongregace pro liturgii poznamenal, že také on sám pochází z mladé církve, sám zažil evangelizaci, a proto může dosvědčit, že mladé církve nepotřebují ženaté kněze, nýbrž kněze žijící v celibátu a vydávající žité svědectví kříže.

Generální audience

25.9.2019

O Skutcích apoštolů - »plný Ducha svatého« (Sk 7,55)

Drazí bratři a sestry, dobrý den!

Podle knihy Skutků apoštolů dále sledujeme putování evangelia světem. Svatý Lukáš velice realisticky ukazuje, jak plodnost tohoto putování, tak vznik určitých problémů v křesťanské obci. Problémy byly vždycky, od začátku. Jak sladit rozdíly, které v ní přebývají, aniž by došlo ke sporům a rozepřím?

Obec nepřijímala pouze Židy, ale také Řeky, to znamená lidi pocházející z diaspory, nežidy, kteří měli vlastní kulturu, vnímavost i náboženství. Dnes říkáme „pohany“. Ti byli přijímáni. Tato spoluúčast tvoří křehkou a nejistou rovnováhu; a mezi těmito těžkostmi klíčí „koukol“. A co je nejhorším koukolem, který pustoší obec? Koukol reptání, koukol tlachání: Řekové reptali proti nevšímavosti obce ve vztahu k jejich vdovám.

Apoštolové zahájí proces rozlišování, ve kterém dobře zvažují těžkosti a společně hledají řešení. Východisko naleznou v rozdělení různých poslání tak, aby tělo celé církve mohlo klidně růst a nezanedbal se „rozmach“ evangelia, ani péče o jeho nejchudší členy.

Apoštolové si stále více uvědomují, že jejich hlavním posláním je modlitba a hlásání Božího Slova; obojí, tedy modlitba a zvěstování evangelia. A vyřeší celou záležitost vytvořením jakéhosi zárodku, »sedmi mužů, kteří mají dobrou pověst a jsou plní Ducha svatého« (Sk 6,3) a kteří se poté, co na ně apoštolové vložili ruce, budou věnovat službě u stolu. Jáhni – čili diákon – byli ustanoveni, aby sloužili. Diákon v církvi není knězem druhé třídy. Nikoli. Jde o něco jiného. Diákon není pro oltář, nikoli. Je pro službu. Je strážcem služebnosti v církvi. Pokud se diákonovi více líbí chodit k oltáři, chybuje. To není jeho cesta. Apoštolové ustanovili diákonu. Tento soulad mezi službou Slovu a dobročinnou láskou je kvasem, jímž roste tělo církve.

Je ustanoveno sedm diákonů, mezi nimiž vynikají zejména Štěpán a Filip. Štěpán šíří evangelium mocně a odhodlaně (*parrhésia*), ale jeho slovo naráží na zavilý odpor. A když ho jeho protivníci nedokáží přimět, aby přestal, co učiní? Zvolí to nejubožejší řešení, jak zlikvidovat člověka, totiž pomluvu či falešné svědectví. A my víme, že pomluva vždycky zabíjí. Tento „dábelský nádor“, který se rodí ze záměru zničit něčí pověst, napadá také zbývající tělo církve a vážně ho poškozuje, když pro nízké zájmy nebo pro zakrytí vlastních nedostatků vytváří koalici s cílem někoho pošpinit.

Štěpán, který byl předveden před veleradu a obžalován falešnými svědky – stejně jednali s Ježíšem a tak budou jednat se všemi mučedníky – ve svojí obranné řeči nově interpretuje posvátné dějiny soustředěné v Kristu. Pascha zabitého a vzkříšeného Ježíše je klíčem veškerých dějin smlouvy. Tváří

v tvář tomuto překypujícímu božskému daru Štěpán odvážně pranýřuje pokrytectví, se kterým se střetli proroci i samotný Kristus. A připomíná jim to: »Koho z proroků nepronásledovali vaši otcové? Zabíjeli ty, kteří předpovídali příchod Spravedlivého. A vy jste ho teď skutečně zradili a zavraždili!« (Sk 7,52). Štěpán to říká rovnou, mluví jasně, hlásá pravdu.

To vyvolá násilnou reakci posluchačů, a Štěpán je odsouzen k smrti, odsouzen k ukamenování. Prokazuje však pravý „talent“ Kristova učedníka. Nehledá únik, neodvolává se k osobnostem, které by ho mohly zachránit; odevzdává svůj život do Pánových rukou. V této chvíli zazní překrásná Štěpánova modlitba: »Pane Ježíši, přijmi mého ducha!« (Sk 7,59), a Štěpán umírá jako Boží syn s odpuštěním na rtech: »Pane, nepřičítej jim tento hřích« (Sk 7,60).

Tato Štěpánova slova nás učí, že totožnost Božích dětí se nevyjeví našimi krásnými proslovy. Jedině odevzdání vlastního života do Otcových rukou a odpuštění dané tomu, kdo nám ubližuje, umožňují užít kvalitu naší víry.

Církev dneška oplývá mučedníky – dnes jej jich víc než v počátcích církve – mučedníci jsou všude. Církev je zavlažována jejich krví, která je „semenem nových křesťanů“ (Tertulián, *Apologetico*, 50,13), a zajišťuje růst a plodnost Božího lidu. Mučedníci nejsou „svatouškové“, nýbrž muži a ženy z masa a kostí, kteří »si roucho vyprali do běla v Beránkově krvi« (Zj 7,14), jak praví Apokalypsa. Oni jsou pravými vítězi.

Prosme Pána také my, ať se pohledem na včerejší i dnešní mučedníky naučíme žít plným životem a přijímáme mučednictví každodenní věrnosti evangeliu a připodobnění Kristu.

Kázání z Domu sv. Marty

26.9.2019

Duchovní vlašnosti transformujeme život na pohřebišť

Vatikán. „Prosme Pána o milost nebýt polovičatými křesťany utěšujícími se fingovaným vnitřním klidem, který nepřináší plody,“ kázal papež František při mši v kapli Domu sv. Marty. Obrácení, které po nás žádá Pán, nelze odkládat na zítřka.

Ve své promluvě Petrův nástupce komentoval první liturgické čtení (Ag 1,1-8). Prorok Aggeus v něm důrazně vybízí své souvěrce, kteří se po návratu z babylonského exilu uzavřeli do svého pohodlí a odkládají stavbu nového chrámu: »Vy máte pro sebe čas, abyste bydleli v domech s vykládaným stropem. Hospodinův dům však má zůstat pustý? Zamyslete se nad svým jednáním!«. „Prorok Aggeus se snaží pohnout srdcem líného a rezignovaného lidu, dodal papež: Chrám zbořený nepřítelem byl v troskách a srdce lidu zahořklo. Nechtělo se jim vstát a dát se do díla, nehledali pomoc u Hospodina.“

„Takové je drama tohoto lidu. I dnes, kdy na nás doléhá duchovní vlašnost a lhostejnost k životu a říkáme: »Ano, Pane, dobře.. ale pomalu, nechme to tak... Zítřka to udělám« a totéž se pak říká zítřka i pozítří. Takový život odkládá rozhodnutí srdce k obrácení a změně života...“

„Tato vlašnost, pokračoval František, se často skrývá za nejistotu. Mnozí tak promarňují svůj život, hlídají si jen svůj vlastní pokoj a klid. Je to však pokoj hřbitovní.“

„Upadneme-li do této vlašnosti, do postoje duchovní vlašnosti, pak transformujeme svůj život na pohřebišť. Schází život. Je to pouze uzavřenost před problémy jako u těch, kteří žili mezi troskami chrámu a říkali si: neriskujme, nechme to tak. Jsme už zvyklí tak žít.“

„Stejně tak je tomu i u nás, řekl dále papež. Jsou to i maličkosti, které vážnou, ale Pán chce, abychom se změnili. Žádá po nás obrácení, které odkládáme na zítřek.“

„Prosme Pána o milost nepodlehout tomuto duchu polovičatých nebo jak říkají stařenky navoněných křesťanů bez chuti. Dobrých křesťanů, kteří hodně pracují, ale [jak říká prorok Aggeus] »sili mnoho, sklidili málo«. Slibné životy, které nakonec nepřinesou nic.“

Kéž nám Pán pomůže procitnout z tohoto ducha vlašnosti a bojovat proti sladké anestezii duchovního života, končil papež František ranní kázání v kapli Domu sv. Marty.

Papež: Technologický pokrok nehledající obecné dobro směřuje k barbarské regresi

Vatikán. Pokud se technologický pokrok stane nepřítelem společného dobra, povede k barbarské regresi, v níž vládne zákon silnějšího, řekl papež František v promluvě k účastníkům interdisciplinárního setkání věnovaného otázce společného dobra v digitální éře. Akce organizovaná Papežskou radou pro kulturu a Úřadem pro integrální lidský rozvoj shromáždila odborníky v oblasti umělé inteligence, automatizace, ale také etiky, filosofie a morální teologie. Jak řekl v úvodu kardinál Ravasi, cílem bylo hledat na tomto „stále ještě pohyblivém a otevřeném horizontu s rigorózností a konkrétností spíše interpretace a orientační body, než definitivní odpovědi, formulovat otázky a hodnotové perspektivy.“ Ocitoval také výrok Paula Ricoeura: „Žijeme v epoše, kdy protějškem bulimie prostředků je atrofie cílů“.

Papež František v úvodu připomněl postuláty encykliky *Laudato si'*, kde zdůrazňuje, že přínos technologického pokroku přímo úměrně závisí na etickém způsobu jeho využití (č. 102, 105). Znamená to, že spolu s rozvojem technologie se musí adekvátně rozvíjet zodpovědnost.

„V opačném případě se prosadí převládající technokratické paradigma, slibující nekontrolovaný a neomezený pokrok, které může dokonce vytěsnit další rozvojové faktory s nesmírnými riziky pro celé lidstvo. Svou prací jste chtěli přispět k tomu, aby věci nevzaly tento spád (...) Představujete nejen různé obory, ale také různá vnímání a přístupy k problematice, kterou jevy jako umělá inteligence otevírají ve vašich sektorech. Děkuji vám, že jste se chtěli setkat ve vzájemném a plodném dialogu, který umožňuje poučení od druhých a nikomu nedovoluje, aby se uzavíral v hotových schemech.“

Postavili jste si ambiciózní cíl, pokračoval papež, totiž stanovit základní etické rozměry, které by poskytovaly orientaci v otázkách etického rázu vyvstávajících při aplikaci nových technologií. Všeobecně se má zato, že před lidstvem stojí naprosto nové úkoly a výzvy. Nové problémy vyžadují nové odpovědi, konstatoval František:

„Úcta k principům a tradicím musí být vždy prožívána skrze tvůrčí věrnost a nikoli rigidní nápodobu či překonané redukcionismy. Považuji tedy za chvályhodné, že jste se nebáli specifikovat morální principy z teoretického i praktického hlediska, a že jste zkoumali etické výzvy právě v kontextu „obecného dobra“. Obecné dobro je dobrem, na které aspirují všichni lidé a neexistuje etický systém hodný tohoto jména, který by nepovažoval obecné dobro za jeden ze svých základních stavebních kamenů.“

Jak papež zdůraznil, problematika, kterou se seminář zabýval, se musí vztahovat na celé lidstvo. Poukázal pak na výhody a rizika umělé inteligence v souvislosti s velkými sociálními otázkami a připomněl ohrožení spjatá se snadnou manipulovatelností informacemi:

„Na jedné straně může prospět k širšímu přístupu ke spolehlivým informacím a zajistit potvrzení správných analýz, na druhé straně umožňuje jako nikdy dříve šíření tendenčních názorů a falešných dat, „vnášení jedu“ do veřejné debaty a dokonce manipulaci názorů milionů lidí, jež může dokonce ohrozit instituce zajišťující pokojné občanské soužití. Technologický pokrok, který zažíváme, od nás žádá, abychom si ho přivlastnili a reinterpretovali v etickém klíči, který nám byl předán.“

„Pokud by technologický pokrok stále více prohluboval nerovnosti, nemohli bychom ho považovat za pokrok v pravém slova smyslu,“ pokračoval papež. „Pokud by se takzvaný technologický pokrok stal nepřítelem obecného dobra, vedl by do nešťastné regrese směřující k barbarství diktovanému zákonem silnějšího,“ zdůraznil Svätý otec a poděkoval účastníkům semináře za úsilí o vypracování etických základů pro obranu důstojnosti každé lidské osoby, etiky založené na svobodě, zodpovědnosti a bratrství, která umožňuje plný rozvoj člověka ve vztahu k druhým a ke stvoření.